

VERSLAG VAN DEN PARTIJSECRETARIS

over het jaar 1904.

De goede gewoonte van vorige jaren om ter inleiding van het altijd meer of minder dorre overzicht van de verrichtingen der partij en haar deelen te doen voorafgaan door een algemeene beschouwing over de arbeidersbeweging in het algemeen en het aandeel dat de partij er in gehad heeft, dient dit jaar voor een goed deel achterwege te moeten blijven, aangezien het verslag met zijn financieele rapporten en bijlagen een omvang begint aan te nemen dat beperking tot het noodzakelijke dringend noodig is.

Het jaar 1904 was voor de arbeidersklasse geen jaar, waarin de klassenstrijd zoo tel oplaaide als in 1903, doch de Diamantbewerkeren voerden hun grooten strijd met taaië volharding en groote wilskracht die naast de regeling van het leerlingwezen den 9½-urigen arbeidsdag direct en den 9-urigen met 1 Januari bracht. Temidden van dien strijd bracht de 1 Mei-dag vooral te Amsterdam opnieuw het bewijs, dat arbeiders zelfs in tijden van grooten druk, met opgewektheid dezen dag weten te gebruiken om te manifesteeren tegen deze uitbuiting van het kapitalisme: den langen arbeidsdag.

De reactie — die in de Kamer hoogtij viert — doet de arbeiders gevoelen, dat alleen door hechte organisatie niet alleen deze reactie kan worden tegengegaan, doch dat alleen hun klasse optredende als zelfbewuste, zelfstandige organisatie zal voeren uit de moeras van het kapitalisme naar de betere maatschappij. De schitterende betooging in Den Haag voor het algemeen kiesrecht wees er op dat het proletariaat begint in te zien, dat vereenigd optreden voor één doel in staat zal blijken de maatschappij te hervormen, dat bleek ook uit den grooten invloed door de arbeidersklasse, georganiseerd in het Agitatie-Comité in zake Arbeidswet en Arbeidscontract, uitgeoefend.

Voor onze partij stond het jaar 1904 in het teeken van het Internationaal Congres. Dat congres, waar de besten uit de moderne landen, de kampvechters van het proletariaat, bijeenkwamen, beraadslaagden, vaststelden de strijdwijze, in groote lijnen aangaven, langs welke h.i. het proletariaat in alle landen den strijd tegen het kapitalisme dient te voeren.

„Proletariërs aller landen, vereenigt u“, die leuze, zij werd aanschouwelijk voorgesteld door die groepen socialisten uit alle moderne landen, en hoe werd dat symbool van eenheid uitgedrukt, toen de Rus en de Japanner ten aanschouwe van de vertegenwoordigers van duizenden proletariërs elkander de hand drukten, terwijl de oorlog tusschen hun beider landen woedde. Het was het symbool van de waarheid, dat de oorlogen slechts zullen verdwijnen als het socialisme gezegeviert, het kapitalisme overwonnen is.

Die eenheid, hoe aangrijpend werd deze voorgesteld toen, bij de sluiting ons strijdlid „de Inter-

nationale“ gezongen werd in het Fransch, Duitsch, Engelsch, Hollandsch enz. Verschillend in taal, verschillend in opvattingen als gevolgen van economische omstandigheden, tradities enz. en toch één in het weten, dat het internationale kapitalisme moet verdwijnen voor het internationale socialisme.

Het jaar 1904 was geen jaar, op enkele uitzonderingen dan, van felle oplaaiing van den klassenstrijd, doch het gaf ons een krachtiger optreden der arbeiders voor het algemeen kiesrecht, een krachtig verzet tegen een wet, die door hen niet alleen niet gewild, doch waarom zij ook nooit gevraagd hebben.

Overigens bracht het jaar 1904 voor het proletariaat wederom al de ellende, die het kapitalisme het schenkt: werkloosheid, ziekte, vroegen dood, ellendige woning enz. enz., doch daarnaast ontwaakte in meerderen het weten dat dit leed niet noodzakelijk is. Aan ons, sociaaldemocraten, dat ontwakend bewustzijn te doen toenemen en in den proletariër het gevoel te doen ontstaan dat hij één vijand heeft, dat is het kapitalisme, dat hij dit bestrijden moet, dat hij zich daarvoor moet organiseeren als zelfstandige partij op politiek terrein en op dat der vakbeweging, dat hij de coöperatie moet aangrijpen als middel om die beide vormen van strijd te voeren.

Van den versufte, van den wezenlooze, die de slagen van het kapitalisme draagt, zonder te weten van waar en waarom, heeft de sociaaldemokratie te maken den strijder tegen het kapitalisme voor het socialisme.

In 1905 zal ook daaraan gewerkt worden met onverdroten ijver en energie: vooral op politiek terrein: en ook daar zal zijn plaats zijn los van de burgerlijke partijen, geloovige en ongelooovige partijen: ook daar zal zijn vaandel de woorden vertoonen: Op, in den klassenstrijd tegen het kapitalisme, voor het socialisme!

En vol vertrouwen gaan wij dien strijd tegemoet!

* * *

Samenstelling van het Partijbestuur. In 1904 werden de leden van het Partijbestuur niet op het Congres doch bij referendum gekozen. Door de federatie Amsterdam waren de volgende dubbel-tallen ingediend: a. voor voorzitter: Henri Polak en W. H. Vliegen; voor leden van Dag. Bestuur 1°. P. L. Tak en J. C. Ceton. 2°. Jos. Loopuit en D. J. Wijnkoop. Voor leden van het Partijbestuur waren door de afdelingen en federaties de volgende namen van candidaten ingezonden: J. A. Bergmeijer, H. Gorter, F. v. d. Goes, W. P. G. Helsdingen, Henr. Roland Holst, M. Mendels, J. H. Schaper, H. Spiekman en P. J. Troelstra. Gekozen werden: Henri Polak, P. L. Tak, Jos. Loopuit, W. P. G. Helsdingen, Henr. Roland Holst, H. Spiekman en P. J. Troelstra.

De Partijsecretaris J. G. van Kuykhof bleef in

functie. In de samenstelling van het Partijbestuur hadden geen wijzigingen plaats.

Verrichtingen van het Partijbestuur. Waar in het vorigjaarsverslag een overzicht werd gegeven van de wijze waarop het Partijbestuur zijn werkzaamheden verricht, meen ik te kunnen volstaan met daarnaar te verwijzen en alleen op te merken, dat de hoeveelheid werk, die door het Partijsecretariaat verricht moet worden zeker niet in omvang afneemt en zoodanige afmetingen aanneemt, dat de daarvoor beschikbare werkkraacht onvoldoende begint te worden, wat niet te verwonderen is als men nagaat dat de functies van secretaris, penningmeester en uitgever door het secretariaat moeten verricht worden.

Waar steeds van iedere vergadering van het Partijbestuur een verslag *Het Volk* wordt gegeven, kunnen de partijgenooten zich voortdurend op de hoogte houden van de werkzaamheden in het Partijbestuur; ik zal dus hier volstaan met enkele punten te releveeren, voor zoover deze niet in afzonderlijke gedeelten in dit verslag worden behandeld.

Arbeidswet. Den 7den Januari werd besproken, welk standpunt de partij diende in te nemen ten opzichte van het verschenen Ontwerp-Arbeidswet. Het resultaat was, dat besloten werd door het Partijbestuur een Manifest te publiceeren (zie Bijlage I) en dit gratis over het geheele land te verspreiden. In niet minder dan 175.000 exemplaren werd het verspreid. Toen door den Rotterdamschen Bestuurdersbond en den Bakkersgezellenbond een oproep gericht werd tot de arbeidersorganisaties om gezamenlijk de houding van de Nederlandsche arbeiders ten opzichte van dit wetsontwerp te bepalen, werd door het Partijbestuur besloten daaraan gevolg gegeven. Op de bijeenkomst van 21 Februari te Utrecht was het Partijbestuur vertegenwoordigd en op diens voorstel werd besloten ook het Ontwerp-Arbeidscontract, dat inmiddels verschenen was, in de actie en het onderzoek op te nemen. Sedert dien maakt de partij deel uit van het Comité voor Arbeidswet en Arbeidscontract en wordt in dit Comité vertegenwoordigd door het Partijbestuurslid H. Spiekman en maken een groot aantal van haar afdelingen deel uit van de plaatselijke comités.

Rapport en Resolutie over de Algemeene Werkstaking. In opdracht van het Internationaal Bureau moest door de S. D. A. P. voor het Internationaal Congres een rapport en een resolutie over de beteekenis der Algemeene Werkstaking worden ingediend. Reeds vóór het Congres te Dordrecht was in samenwerking van Partijbestuur, Kamerfractie, Redactie van *Het Volk* en Redactie van het Maandblad *de Nieuwe Tijd* een rapport opgesteld. Het Partijbestuur stelde in een zijner vergaderingen voor het Dordtsche Congres een resolutie vast, waarover het Congres discussieerde en die, in stemming gebracht, werd aangenomen. (zie Bijlage B). Deze resolutie werd ingediend bij het Internationaal Congres en door dit Congres aangenomen. Als rapport werd bij dit Congres ingediend een uitvoerige toelichting bij deze motie; angeevende niet alleen de beteekenis van de verschillende onderdeelen dezer motie, doch ook de overwegingen die tot de voorgestelde resolutie geleid hadden.

Vliegende Blaadjes. De Vliegende Blaadjes, zooals die tot aan het begin van 1904 verschenen waren, konden vele partijgenooten niet voldoen. Het was echter niet gemakkelijk daarin de juiste verbetering aan te brengen. Toen de eerste jaargang verschenen was, besloot de Directeur van *Het Volk* de uitgave voorloopig te staken. Eenigen tijd daarna deed de Directeur aan het Partijbestuur een voorstel, in overleg met den Partijsecretaris, om de uitgave

van de Vliegende Blaadjes te wijzigen in dien zin, dat de inhoud dezer blaadjes voor enkelen zou zijn van algemeen aard en van anderen meer in het bijzonder bestemd voor bepaalde categorieën van arbeiders of wel bestemd voor bepaalde streken in het land. Ten einde zekerheid te hebben dat plan althans voor een korten tijd te kunnen uitvoeren, besloot het Partijbestuur een eventueel tekort op deze exploitatie tot een zeker bedrag te waarborgen, tevens kreeg de Partijsecretaris van ieder nummer een bepaalde hoeveelheid ter gratis verspreiding te zijner beschikking. Het Partijbestuur besloot de Redactie van deze blaadjes te geven aan W. P. G. Helsing, die in overleg met Directeur en Partijsecretaris de inhoud van een zestal blaadjes vaststelde.

Wat de resultaten van deze exploitatie betreft, deze zijn ook verre van gunstig. De afdelingen steunen dezen vorm van propaganda beslist onvoldoende.

Blaadje voor Arbeidsters en Arbeidersvrouwen. In het begin van het jaar kwam van partijgenoot C. Pothuis—Smit de mededeeling, dat zij het plan had van de uitgave van een dergelijk blaadje. Na bespreking in het Partijbestuur van dit denkbeeld, werd besloten zich te verklaren voor de uitgave er van, echter zonder eenig bezwaar voor de partij. Aan de partijgenooten, die het initiatief genomen had, werd dit bericht en tevens, dat indien zij tot de uitvoering van het plan overging, het Partijbestuur moreele steun zou verleenen door het opstellen van een aanbevelingscirculaire, die gezonden zou worden aan degenen, die als medewerkers zouden optreden of van wie financiële steun zou worden gevraagd. Van de uitvoering van het plan is verder niets vernomen; intusschen is door Amsterdam VI een voorstel hierop betrekking hebbend ingediend voor het Congres, zoodat hieromtrent een beslissing kan worden genomen.

Tilburg en propaganda in het Zuiden. Op meer dan één vergadering kwam de toestand in het Zuiden ter sprake. Verschillende plannen werden overwogen, doch de uitvoering er van moest voor een groot deel achterwege blijven, omdat en het benodigde geld en de geschikte krachten ontbraken om de beweging krachtiger dan tot nu toe gedaan was, aan te vatten. Ik leg den nadruk op het woord krachtiger, omdat het Partijbestuur overtuigd is, dat velen onzer mannen en vrouwen, die in de Zuidelijke provinciën werkzaam zijn, dit doen met grooten ijver.

Met genoegen kunnen wij constateeren, dat de beweging in Brabant flink is begonnen op te leven, met voldoening wijzen wij er op, dat naast de reeds bestaande afdelingen Tilburg en Waalwijk, Eindhoven werd opgericht en sedert eenigen tijd ook te Breda weder een nieuwe afdeling tot stand kwam.

Beroep op het Partijbestuur van door afdelingen geroeyde leden. Volgens art. 5, alinea 4, heeft degeen, die door een afdeling geroeyd is, beroep op het Partijbestuur, welks uitspraak beslissend is. Tweemaal is het in 1904 voorgekomen, dat leden op grond hiervan bij het Partijbestuur in beroep gingen. De eerste maal was het een lid der afdeling Nijmegen, die weigerde te voldoen aan een besluit dezer afdeling, om n.l. tot een bepaalden datum verplicht te zijn gelden af te dragen tot steun van de slachtoffers; de tweede maal waren het leden der afdeling Delft, die weigerden gedurende eenigen tijd verhoogde contributie te betalen tot steun van de slachtoffers. In beide gevallen meenden de in beroep gekomenen, dat de afdeling niet bevoegd was om dergelijke

verplichtingen op te leggen. Het Partijbestuur, dat natuurlijk alleen uit een formeel oogpunt deze kwesties had te beoordeelen, verklaarde de royeering onwettig. Een afdeeling heeft niet het recht haar leden andere geldelijke verplichtingen op te leggen, dan de in haar reglement vastgestelde contributie en evenmin heeft een afdeeling het recht contributie te heffen voor andere middelen, dan in de Statuten aangegeven, oordeelde het Partijbestuur.

Onwettig-verklaring van een besluit genomen door de Federatie Amsterdam. Deze federatie besloot in één harer vergaderingen, dat de verkiezingsfondsen verplicht werden alle gelden af te dragen aan den penningmeester der federatie. Het Partijbestuur meende, dat dit besluit in strijd was met de zelfstandigheid der afdeelingen, dat een verplichting daartoe niet kon worden uitgesproken, hoogstens de wenschelijkheid. Bovendien zijn verschillende deelnemers aan die fondsen geen partijgenooten, geestverwanten, die aan een dergelijk fonds bijdragen gegeven voor een bepaald district en niet door een federatie-besluit verplicht kunnen worden hun geld voor andere districten af te dragen.

Toestand in eenige afdeelingen en districten. Dat het meermalen voorkomt, dat de tusschenkomst van het Partijbestuur wordt ingeroepen, of dat het Partijbestuur uit zichzelf tusschenbeiden komt om meningsverschillen omtrent organisatie, tactiek enz. tot oplossing te brengen in diverse afdeelingen, zal niemand verwondering baren. Gewoonlijk leidt die tusschenkomst tot alleszins bevredigende resultaten. Ook dit jaar kwamen deze gevallen voor. Bepaalde afdeelingen behoef ik niet aan te wijzen, alleen dient een uitzondering gemaakt te worden voor Utrecht. Van het conflict aldaar dient melding gemaakt te worden. Verschillende leden der afdeeling II hadden allerlei bezwaren tegen partijgenoot Oudegeest. Het partijbestuur besloot te trachten de eensgezindheid te herstellen en vaardigde Troelstra en Helsdingen af om in een vergadering der federatie de geschillen met de Utrechtsche partijgenooten te bespreken. Deze vergadering werd den 11en Augustus gehouden. Ieder zei op die vergadering, wat hij te zeggen had en het slot na een urenlange discussie was, dat een motie gesteld en aangenomen werd, waarin verklaard werd, dat de vijandelijkheden zouden worden nagelaten.

Voor een korten tijd was hiermede de storm bezworen. Opnieuw begon de ontevredenheid zich te openbaren en afdeeling Utrecht II dreigde zich te onttrekken aan het Partijverband. Het Partijbestuur zegde een volledig en nauwkeurig onderzoek toe: een commissie, bestaande uit de Partijbestuurders Henr. R. Holst, Jos. Loopuit en H. Spiekman nam op zich, alle grieven te onderzoeken en een rapport daarover bij het Partijbestuur in te dienen.

Na eenigen tijd was deze commissie gereed met de vaststelling van haar werkplan. Teneinde daaraan uitvoering te geven, werd het bestuur der federatie verzocht, een vergadering van de federatie uit te schrijven. Het bestuur der federatie weigerde echter hiertoe over te gaan. Hierop besloot het Partijbestuur de commissie te ontbinden; ook omdat intusschen de kwestie zelf van karakter was veranderd. De federatie-vergadering had Oudegeest in II gecandidateerd en Mendels in I.

De afdeeling II verzette zich tegen deze candidatuur.

Het Partijbestuur adviseerde nu, afgescheiden van de vraag, of deze candidaatstelling al dan niet overeenkomstig het bepaalde in artikel 9 der statuten was geweest, Oudegeest in Utrecht I en

Mendels in Utrecht II te stellen. De federatie-vergadering bleef echter bij haar besluit. Het Partijbestuur kon nu niet anders doen, dan de afdeeling II aan te raden, zich als goede partijgenooten neer te leggen bij de beslissing van de federatie-vergadering en op het congres de zaak te bespreken en het congres de zaak te laten beoordeelen. Uit de dezer dagen gepubliceerde motie blijkt, dat de afdeeling II weigert dit te doen en openlijk optreedt ter bestrijding van de candidatuur-Oudegeest.

Coöperatie Rotterdam. Het bestuur der twee coöperaties „Vooruitgang” en „Voorwaarts” was de oorzaak, dat onder de partijgenooten te Rotterdam verschil van meening heerschte over de vraag, welke coöperatie nu door de partijgenooten diende te worden gesteund. Dit verschil van meening had aanleiding gegeven tot conflicten tusschen de partijgenooten onderling, dreigde nadeelig te werken op de beweging te Rotterdam. Op verzoek van de besturen der federatie-Rotterdam en der coöperatie „Voorwaarts” en van eenige partijgenooten-bestuurders van „Vooruitgang”, was op de agenda van de vergadering van het Partijbestuur op 5 Juni 1904 geplaatst als punt van bespreking: de verhouding der partijgenooten ten opzichte van de coöperatie „Vooruitgang”. Op deze vergadering van het Partijbestuur waren aanwezig van „Voorwaarts” P. J. Helsdingen, voor de federatie-Rotterdam L. M. Hermans en voor de bestuurders-partijgenooten van „Vooruitgang” H. J. Schmit. Na uitvoerige besprekingen met deze partijgenooten kwam het Partijbestuur tot de conclusie, dat het in het belang van de eenheid onder de Rotterdamsche partijgenooten gewenscht was, dat de partijgenooten, die nog lid waren van „Vooruitgang”, uit deze coöperatie zouden gaan, lid zouden worden van „Voorwaarts” en aan den bloei van deze coöperatie al hun krachten zouden wijden.

Uitdrukkelijk verklaarde het Partijbestuur, dat het bij het nemen van deze conclusie de overweging, of de oprichting van de coöperatie „Voorwaarts” naast de bestaande coöperatie „Vooruitgang” al dan niet goed was geweest, buiten beschouwing had gelaten.

Propaganda. Dat een groot deel van de bemoeiingen zoowel van het Partijbestuur in zijn geheel, als van het Dag. Bestuur in het bijzonder betrekking hebben gehad op de propaganda, zal ieder begrijpen. Deze propaganda over het geheele land systematisch te regelen van uit een centraal punt is niet mogelijk en ook niet doenlijk. Het Partijbestuur kan dan ook niet meer doen dan helpend optreden door, indien er aanvragen komen voor het houden van vergaderingen, te beoordeelen of de gevraagde steun er voor verleend dient te worden en verder te trachten een spreker te krijgen. Vooral aan de aanvragen voor een debater is dikwijls moeilijk te voldoen. Meermalen is getracht van de bekende sprekers een opgave te krijgen de avonden op te geven voor een bepaalden tijd, die zij disponibel hebben. Dit stuit echter af op de omstandigheid, dat deze partijgenooten dit niet kunnen doen. Afdoende zou de propaganda van uit het secretariaat geregeld kunnen worden: indien *niet* een afdeeling zich rechtstreeks wendde tot de sprekers zelf en niet één spreker een uitnodiging rechtstreeks van een afdeeling aannam. Of een dergelijke regeling gewenscht is, waag ik echter te betwijfelen. Veel meer verwachting heb ik in de regeling, die in sommige streken getroffen is door het oprichten van een sprekersbureau voor een bepaalde streek. Een dergelijk bureau heeft het voordeel, dat het, werkende over

een klein gedeelte van het land, dit beter kan overzien en ook de gelegenheid geeft, dat de locale krachten meer tot hun recht komen, deze zichzelf opleiden, meerdere geschooldheid krijgen enz. wat zeker de beweging ten goede zal komen. Gevallen als dit, dat men een 24 uur van te voren aan het secretariaat verzoekt een debater te zenden naar het een of andere afgelegen plaatsje in Friesland of in Zeeland zullen dan zeker ook wel verdwijnen. Inderdaad is dat toch wel wat dwaas. Waarbij dan nog komt, dat als men dan het geluk heeft om nog iemand te vinden die beschikbaar is, deze hoogstens een half uur kan debatteeren, niet zelden zonder repliek, dan zal men moeten toegeven dat 'n tijd 'n geld toch zeker beter besteed had kunnen worden.

Op het laatst van het jaar werd besloten een proef te nemen met een meer gecentraliseerde wijze van werken.

In de maand Januari zouden in een aantal districten vergaderingen gehouden worden: in de hoofdplaatsen van ieder district zou een lid der Kamer spreken en verder in een drie à viermaal andere vergaderingen een ander spreker. Tengevolge van den tijd, waaraan men gebonden was, kon een behoorlijke regeling tusschen de afdelingen en het secretariaat omtrent de vaststelling van den datum niet getroffen worden. Aan een aantal sprekers werd verzocht opgave te doen van de datums, die zij in Januari beschikbaar hadden: eenige antwoordden niet, andere gaven datums op, steeds met eenige dagen tusschenruimte en slechts zeer enkelen konden zich beschikbaar stellen voor 3 of meer achtereenvolgende avonden. Over het resultaat van die poging zullen we maar zwijgen. Alleen dan is regeling van uit een centraal punt mogelijk als:

1o. Geen spreker een uitnodiging voor een spreekbeurt of voor een debat aanneemt rechtstreeks van een afdeling;

2o. Als alle openbare vergaderingen en uitnodigingen voor debat werden geregeld en vastgesteld in overleg met het Partijsecretariaat;

3o. Als alle die spreken of debatteeren aan het begin van iedere maand opgeven, wanneer zij beschikbaar zijn voor een spreekbeurt en aan het begin van iedere week, welke avonden zij beschikbaar hebben voor debat;

4o. Als de afdelingen bij iedere aanvraag om een spreker of debater een lijstje opgeven, wie zij het liefst zagen en tevreden zijn met ieder ander, die door het secretariaat gezonden worden.

Zoolang als aan deze voorwaarden niet wordt voldaan, moet men tevreden zijn met wat nu gedaan wordt en geen zuur gezicht zetten als op iedere aanvraag niet binnen 24 uur kan worden voldaan.

De overige belangrijke zaken, waaraan het Partijbestuur zijn aandacht had te wijden worden afzonderlijk vermeld in de rubriek: Verkiezingen, Internationaal Congres, de Pers enz.

Propagandisten. Als propagandisten bleven gevestigd W. P. G. Helsdingen te Arnhem, voor Gelderland en Twenthe, L. M. Hermans te Rotterdam, M. Mendels te Zaandam en Jos. Loopuit, die in September van het jaar 1903 door het Partijbestuur in de gelegenheid gesteld werd beschikbaar te zijn voor de propaganda in het geheele land, werd door het congres 1904 in deze functie bevestigd tot October 1905.

Evenals het vorige jaar neem ik hieronder op de verslagen der propagandisten; van Jos. Loopuit ontving ik geen verslag.

De samensteller van dit verslag heeft zich de vrijheid veroorleefd, om waar de propagandisten

meeningen uiten, die m. i. niet op hun plaats waren, deze te schrappen en ook zag ik mij daartoe somtijds verplicht met het oog op den omvang van het verslag.

VERSLAG VAN W. P. G. HELSDINGEN.

Evenals het vorig jaar moet ik herinneren, dat de werkzaamheden als lid der Tweede Kamer, mij ook dit jaar weder voor een groot deel in beslag namen. Daarbij moet gevoegd worden de tijd noodig voor de uitoefening der functie van lid van het Partijbestuur. Niet minder dan 12 dagen toch moest ik geven tot bijwoning van partijbestuursvergaderingen, ongerekend het nationaal congres te Dordrecht en het internationaal congres te Amsterdam.

Op propagandavergaderingen werd door mij gesproken in 14 plaatsen van het district Lochem gedurende Januari 1904. Of het de voortdurende vermoeden van het reizen was, gedurende de maanden November en December 1903 en van Januari en Februari 1904, of dat het aan andere oorzaken lag, zeker is dat daarna mijne gezondheid minder goed was, en ik daardoor minder kon doen dan ik wel gewild had.

Buiten het district Lochem trad ik op in vergaderingen te Zeist, Zaandam, Zutphen, Doesburg, Dokkum, Middelburg, Haarlem en Goes. alle belegd door afdelingen onzer partij. Ook voor de Diamantbewerkers te Antwerpen ben ik eenmaal als spreker opgetreden.

Bij de Statenverkiezingen van dit jaar heb ik als spreker dienst gedaan te Glanenbrug en Wierden. Gedebatteerd is door mij met de heeren Mekking te de Zwiep, Oosterbaan te Diepenheim en v. d. Vlugt te Delft.

Verder heb ik als spreker het woord gevoerd voor de volgende vereenigingen:

Werkl. Ver. „Alg. Belang” te Sliedrecht, Zangvereeniging te Rotterdam, Bond v. Miliciens te Amsterdam, Coöperatie „de Voorpost” te Wageningen, Opening der coöperatie te Wageningen, Best. Bond te Arnhem, Feestverg. Gem. Werklieden te Arnhem, Verg. 10 uredag Gem. Werklieden te Arnhem, Postbeambten te Amsterdam.

Bij de onthulling van het monument door de afd. Arnhem geplaatst op het graf van Dirk Troelstra, voerde ik het woord en ter gelegenheid der kiesrecht-demonstratiën sprak ik te Lochem.

Op de demonstratiën voor Algemeen Kiesrecht te Den Haag en tegen het Arbeidscontract te Utrecht vertegenwoordigde ik met anderen het Partijbestuur.

De schriftelijke propaganda werd ook dit jaar gevoerd met het weekblad *De Arbeid*, waarvan de redactie het geheele jaar door mij is waargenomen; opgemerkt moet hierbij worden, dat partijgenoot van Putten mij daarbij steeds trouw terzijde heeft gestaan en zonder deze hulp. zou het mij, met het oog op veelvuldige afwezigheid, zeer moeilijk zóo niet onmogelijk zijn geweest het blad steeds op tijd te doen verschijnen.

Tot nog toe hebben we ons weekblad in stand kunnen houden zonder schuld te maken, wat we ook niet van plan zijn te doen. Dat het tot nu toe zóo is gegaan, is zeker gedeeltelijk te danken aan de omstandigheid dat redactie en administratie kosteloos alle werkzaamheden hebben verricht. Partijgenoot Ter Haar, die steeds belangeloos de administratie waarnam, hiervoor een woord van dank.

Op de vraag of het gewenscht is, dat het blad *De Arbeid* blijft bestaan, moet ik volmondig ja antwoorden.

De arbeidersbevolking in de streken waar het

gelezen wordt is grootendeels nog weinig georganiseerd, zeer afhankelijk van patroons en groote heeren en verdient niet veel. Vandaar dat het in zulke omstandigheden moeilijk is onder die bevolking abonnees op *Het Volk* te winnen. Bovendien men kan ook niet voortdurend vergaderen met groote kosten en zo is op sommige plaatsen het weekblad *De Arbeid* het eenigste propagandamiddel, dat de band tusschende lezers met onze partij, onze propaganda, onderhoudt. Men kan er zeker van zijn dat op kleine plaatsen zulk een blad, waarop één geabonneerd is, door meerdere wordt gelezen. Voor deze streken meen ik dus, moet een weekblad in stand gehouden worden.

* * *

Wat de resultaten van de propaganda betreft, thans zijn in verschillende plaatsen van het district Lochem kleine organisaties tot stand gekomen, zooals te Goor, Lochem, Eibergen, Borculo en Neede. De 4 eerstgenoemde zijn bij de partij aangesloten, Neede zal wel volgen.

Te Doesburg kwam ook dit jaar eene afdeling onzer partij tot stand, die goede leden bevat en wel levensvatbaarheid vertoont. Opgemerkt moet worden dat het optreden van Christelijk propagandisten ons gelegenheid gaf in hun vergaderingen te debatteeren, wat de tot standkoming onzer afdeling zeer bevorderde.

Ten Westen van Arnhem, te Oosterbeek en te Renkum was dit jaar wat meer actie, wat meer rust om aan het partijleven mee te doen, als vorige jaren.

* * *

De afd. Zutphen had het genoegen partijgenoot Rijsewijk in den Gemeenteraad te brengen.

Te Arnhem, waar C. L. Treffers, die onze partij in den Raad der Gemeente vertegenwoordigde, bedankte wegens verandering van denkwijze en inzichten, moest een zware strijd gevoerd worden om den opengevallen zetel te behouden. Met veel moeite is dit gelukt en werd ik als lid van den Gemeenteraad gekozen zoodat de afd. Arnhem op het oogenblik nog hare 3 vertegenwoordigers in den Raad heeft.

Behalve dat deze verkiezingsstrijd ook weder werkzaamheid van mij vorderde, heeft het veroveren van den vacant gekomen zetel natuurlijk ook weder nieuwe verplichtingen, meer werk meegebracht, die echter, behoorlijk waargenomen, het propagandistische werk ten goede zullen komen. De pas heroverde zetel komt echter in 1905 weder vacant, de strijd er om zal dus straks weder beginnen.

Hiermede meen ik het voornaamste gemeld te hebben wat te melden was.

VERSLAG VAN L. M. HERMANS.

Het verslag mijner werkzaamheden zal van bescheiden omvang wezen dan de beide vorige keeren, omdat ik in het jaar 1904 hoofdzakelijk heb voortgebouwd op fundeeringen door mij in 1903 en 1902 gelegd.

Ik heb geregeld weer wijkvergaderingen gehouden, maar daar niet telkens dezelfde spreker kan optreden, zijn ook andere partijgenooten als spreker opgetreden, voornamelijk partijgenoot P. J. Helsdingen.

Ik heb aan ruim zeventig uitnodigingen om te spreken of te debatteeren buiten de stad kunnen voldoen en moest er een twintigtal afslaan, omdat zij een te lange afwezigheid vorderden.

Ik heb verder met alle kracht meegewerkt aan de tot standkoming en het succes van onze sociaal-democratische Arbeiders-coöperatie „Voor-

waarts”, die met 3800 kilogram meel begonnen, thans reeds tot over de 16000 kilogram gestegen is, drie depôts heeft, een goed rendeende drukkerij en een kruidenierswinkel, die een flinke winst afwerpt. Ik durf te konstateeren dat, behalve onvoorziene omstandigheden, na het eerste boekjaar de voortdurende geldnood, waarin de S. D. A. P. te Rotterdam altijd verkeert, tot den meer dan volmaakt verleden tijd zal behooren, omdat zij een vierde van de winst zal genieten. Waar onder een kleine minderheid der partijgenooten de meening bestond, dat de soc. dem. coöperatie voor Rotterdam niet deugde, heb ik gemeend niet beter die meening te kunnen weerleggen, dan door in het bestuur zitting te nemen en het redacteurschap van het propagandablaadje op mij te nemen.

Ik heb ook heel wat artikelen, soms strijdartikelen geschreven, ten voordeele der coöperatie, want dit leek mij hier, waar een burgerlijke coöperatie zich tooit met de naam arbeiderscoöperatie, dubbel noodig.

Met partijgenoot J. A. Bergmeijer heb ik overlegd en plannen beraamd, om te komen tot de tegenwoordig in werking zijnde federatie Zuid-Hollands Zuiderkwartier. Ons plan mocht bij het Partijbestuur een gunstig onthaal vinden en na een aantal weken van voorbereiding kwam het tot stand met het verrassend resultaat, dat bijna alle afdelingen door ons genoemd zich aansloten.

Toen mijn tijd, waarvoor ik benoemd was te Rotterdam, eindigde, was het mij een groot genoegen met algemeene stemmen en zonder tegenkandidaat benoemd te worden voor een tijdvak van vier jaren als propagandist voor Z.-H. Zuiderkwartier, behoudens natuurlijk de goedkeuring van het Partijbestuur.

De federatie geeft een weekblad *Voorwaarts* uit, waarvan de redacteuren zijn J. A. Bergmeijer, H. Spiekman, L. Schotting en ondergeteekende. Ik nam de verplichting op mij, de courant in elkander te zetten, de stukken te regelen, voor de korrektie te zorgen en wat dies meer zij. Het blad heeft een oplaag van 1600 à 1800 exemplaren en gaat voortdurend in lezerstal vooruit.

Het bleek mij reeds dadelijk dat de federatie uitstekend kan werken. Door de contributie daartoe in staat gesteld, kan men thans in een aantal kleine plaatsen vergaderingen beleggen en des zomers brochures en vlugschritten verspreiden. De vergaderingen reeds belegd, zijn zonder uitzondering uitstekend geslaagd.

Waar ik dus nu in plaats van propagandist te Rotterdam dat ben geworden voor Z.-Holl. Zuiderkwartier, heb ik aan het eind van mijn drie-jarig tijdvak, hartelijk dank te brengen aan mijn Rotterdamsche partijgenooten, die steeds mij zoo welwillend hebben bejegend en zelfs bij verschil van opinie, zooals op het gebied der coöperatie, toch bijna zonder uitzondering, mij steeds vriendschappelijk tegemoet zijn getreden.

Tot slot heb ik nog mede te deelen, dat toen ik 16 December 1901 te Rotterdam kwam, de destijds bestaande afdeling een honderd zestig leden telde, terwijl op 16 December 1904 de vijf afdelingen plus minus een 600 leden (1) bezitten. Dat is niet uitsluitend mijn werk, dit te beweren zou grootspraak wezen, Spiekman, Helsdingen en anderen hebben zeker ruimschoots hun deel daartoe bijgedragen, maar toch zou het nog niet zoover zijn, als niet een persoon voortdurend zich geheel had kunnen geven aan de propaganda. Misschien heb ik wel eens gefaald

(1) Volgens opgave aan den Partijsecretaris droeg dit aantal op 31 Dec. '04 514. v. K.

in mijn ijver om het goede te doen, maar over het algemeen genomen, vlei ik mij, dat ik het vertrouwen, dat en de Rotterdamsche partijgenooten en het Partijbestuur in mij gesteld hebben, niet geheel en al heb beschaamd. In elk geval ben ik dankbaar dat zij beiden mij in staat hebben gesteld, drie jaar te mogen arbeiden aan de propaganda voor ons beginsel, ik hoop met denzelfden ijver en toewijding werkzaam te zijn, om thans niet alleen in Rotterdam, maar ook en hoofdzakelijk daar buiten doel en streven van de S. D. A. P. bekend te maken.

VERSLAG VAN M. MENDELS.

Over de werkzaamheden ten bate der propaganda door den propagandist in het afgelopen jaar verricht, kan een volledige opsomming niet verlangd noch wenschelijk geoordeeld worden.

Omtrent het algemeen karakter dier werkzaamheid mag worden vermeld, dat op den voorgrond heeft gestaan het versterken van het inzicht in den oorsprong, het wezen en de bedoelingen der Sociaaldemokratie binnen den kring van partijgenooten en belangstellenden.

De theoretische grondslag en de daaruit voortvloeiende strijd-praktijk der Sociaaldemokratie werden en in cursusavonden en in debat tegen anarchisten en vrijzinnig-demokraten (liberalen deden zich het gansche jaar niet hooren), verdedigd en verduidelijkt. Zoo werden b.v. te Zaandam in een reeks cursusvergaderingen, die voortdurend belangstelling bleven wekken, behandeld, na een principieele uiteenzetting van het verschil tusschen sociaaldemokratie en anarchisme, achtereenvolgens de houding der sociaaldemokratie ten aanzien van het militarisme, het koningschap, de koloniën, de vakbeweging, de alg. werkstaking, den godsdienst.

Zoo werd verder in een uitvoerig debat met Domela Nieuwenhuis te Zaandijk het karakter der oude Internationale als voorloopster der tegenwoordige sociaaldemokratie verdedigd, en de historische waarheid gesteld tegenover anarchistische verhaaltjes. De goede werking is niet uitgebleven. De resultaten zijn te bespeuren in den onmiskenbaren vooruitgang van omvang en invloed der S. D. A. P.

De afdeling Zaandam won gestadig nieuwe leden, en in den laatsten tijd won ook die te Koog-Zaandijk, waar de ondergang der oude beweging tal van goede krachten tot starre onverschilligheid heeft doen vervallen, verscheiden nieuwe krachten. Evenwel het hoofdpunt der beweging bleef Zaandam. Daar gaf de S. D. A. P. op allerlei gebied blijk van leven en opgewektheid. Zoo werd daar zonder eenige direkte inmenging der S. D. A. P. een Soc. Dem. Jongeliedenvereniging „De Zaaier” opgericht, die een flink strijderstroepje beloofd te worden, — een fietsclub „Het Roode Licht” volgde, — een Soc. Dem. Fanfarecorps kwam eveneens tot stand, terwijl in het bestuur der uit heterogene elementen bestaande verbruikskoöperatie „Exelsior”, uitsluitend partijgenooten werden gekozen.

Over de Russische revolutionaire beweging werd voor een zeer talrijk publiek door Mendels een pakkende rede gehouden.

Ook in de vakorganisatie, die in het P. A. S. grootendeels door een klein groepje anarchisten geleid en beïnvloed, zwak in krachten bleef, kwam gaandeweg een geest van verzet tegen het fanatiek anti-politiek drijven. Zoo scheidden zich bootwerkers en sigarenmakers af van het P. A. S., dat een anarchistische Meileus aannam en zal de federatie der S. D. A. P. den Meidag vieren in samenwerking met eenige vakverenigingen, optrekkend voor

den wettelijk vastgestelden 8-urendag en het alg. kiesrecht.

Bij den groei der S. D. A. P. is een nauwere samenwerking van vakbeweging met de onafhankelijke politieke arbeiderspartij voor de behartiging van algemeene arbeidersbelangen niet te ontgaan en de oprichting van een bestuurdersbond vermoedelijk een kwestie van korten tijd. Zoo is er ook dit jaar door de terugdringing van het eens in deze streek oppermachtig anarchisme goed werk gedaan.

In den strijd tegen de bourgeoisie mochten wij er eindelijk in slagen een gemeenteraadszetel te veroveren. In district III werd Mendels tegen den candidaat der verbonden kerkelijken gekozen en zijn optreden in den raad is van merkbaaren propagandistischen invloed geweest.

Over de redactie van *De Voorpost* kan hier bezwaarlijk worden gesproken. Ons blad bleef een onmisbaar wapen, scherp zich keerend tegen alle vijanden der proletarische ontvoering.

Vermelden wij ten slotte, dat het onlangs gelukt is in den zeer moeilijk te bewerken zuid-oostelijken hoek van het district wortel te schieten door de oprichting van een afd. der S. D. A. P. te Buiksloot-Nieuwendam.

Opsomming van de verschillende openbare vergaderingen met Mendels en anderen als spreker in de plattelandsgemeenten gehouden, kan hier achterwege blijven. De uitslag der a. s. Kamerverkiezingen zal moeten leeren, of hier met succes is gewerkt.

Provinciale vertegenwoordigers. De vertegenwoordiger voor Noord-Holland, P. Verwey, werd vervangen door J. Breebaart Jz. te Winkel, die voor Overijsel, P. Langejan, door D. W. van Vloten te Kampen en die voor Drenthe, M. Paasman, door G. Meinardi te Norg; de overigen bleven ook dit jaar werkzaam. Op mijn verzoek om toezending van een kort verslagje van hun werkzaamheden, werd door allen voldaan, uitgezonderd door den vertegenwoordiger voor Groningen.

Uit hun verslagen blijkt, dat alle gedaan hebben wat zij konden; doch de klacht, dat de afdelingen zich absoluut niet wendden tot de provinciale vertegenwoordigers, wordt door meer dan één hunner gedaan en toch blijkt uit hetgeen velen van hen deden, dat hun werk nuttig kan zijn voor de propaganda en de organisatie.

Verschillende vertegenwoordigers wijzen er op, dat hun nooit iets gevraagd wordt door de afdelingen; men raadpleegt hen nooit.

De vertegenwoordiger voor Zeeland schrijft in verband hiermee: het komt me voor, dat wil een provinciaal vertegenwoordiger nuttig werkzaam zijn voor de partij, daartoe noodig is een duidelijke instructie, wil hij niet precies hetzelfde werk doen, wat de afdelingen in zijn provincie reeds onder handen hebben; die voor Zuid-Holland zegt: voor het overige moet ik weer mijn spijt uitdrukken, dat de afdelingen zich heel weinig aan den prov. vertegenwoordiger laten gelegen liggen en uit ik den wensch, dat het Partijbestuur een middel vindt om dit te verbeteren en ten slotte een aanhaling uit het verslag van de vertegenwoordigster voor Overijsel: Mijn bevinding van een jaar leidt me tot dit oordeel: 't Is een goed besluit geweest om mettertijd het provinciaal vertegenwoordigerschap te doen overnemen door gewestelijke federaties. De meeste afdelingen werken naar buiten zonder met hem of haar in contact te komen.

Ook de vertegenwoordiger voor Friesland wijst er op, dat hij als zoodanig nooit geraadpleegd wordt. Ziedaar uitspraken, die de vraag wettigen:

of het niet gewenscht zal zijn deze functie uit onze partij te doen verdwijnen.

Een overzicht te geven van wat ieder hunner in het bijzonder gedaan heeft, kan m. i. achterwege blijven en ik meen te kunnen volstaan met te verwijzen naar eenige verslagen. Alleen wil ik melding maken van het feit, dat door bemiddeling van den prov. vertegenwoordiger van Zuid-Holland de federatie Zuid-Hollands Zuiderkwartier tot stand kwam. Bij deze federatie zijn aangesloten de afdeelingen ten zuiden van de Maas (de eilanden) benevens Dordrecht, Gorichem, Rotterdam en Schiedam. Ten dienste der propaganda is een blad gesticht *Voorwaarts* geheeten en een propagandist benoemd n.l. L. M. Hermans. Natuurlijk, schrijft Bergmeijer, is alles nu niet zoo van een leien dakje gegaan, er waren heel wat zwaarigheden te overwinnen en het provincialisme deed zich ook hier wel gevoelen — (Schiedam weigerde o. a. beslist zijn *Moker* met onze *Voorwaarts* te doen smelten) — maar toch kwam op het laatst alles in orde. Na verder er op gewezen te hebben, dat uit het door de federatie verrichtte werk, reeds duidelijk gebleken is, dat de instelling er van een goed denkbeeld is geweest, vervolgt hij: wij hopen dat deze federatie zich hoe langer hoe meer zal uitbreiden, tot over de geheele provincie.

De Pers. Naast het bestaande dagblad *Het Volk* en het Maandblad bleven bestaan de weekbladen *de Volksstrijd*, *de Baanbreker*, *de Voorpost*, *de Moker*, *de Arbeid*, *de Wekker* en *de Stem des Volks*. De beide laatste bladen waren tevens het orgaan van den Bestuurdersbond het eerste n.l. van dien te Delft en het tweede van dien te Utrecht. *De Volksstem* en *de Fakkel* werden opgeheven. Oppericht werden het weekblad *Voorwaarts* te Rotterdam en het maandblad *Hilversum Vooruit* te Hilversum.

Het veertiendaagsch blad *de Eendracht* te Eindhoven, dat tot nog toe als ondertitel had: „Orgaan van den Christelijke Werkliedenvereniging „de Eendracht” te Eindhoven” verscheen den 8en October 1904 onder den titel „de Eendracht, Socialistisch niet materialistisch Volksblad”. De redactie schrijft in haar inleidend woord: „De band, welke *de Eendracht* aan de arbeidersvereniging van dien naam verbond, en door omstandigheden steeds losser geworden was, is nu voor goed ontknoot. Maar de richting van het blad is niet veranderd.”

In het begin van 1905 werd voor Friesland opgericht het weekblad *het Friesche Volksblad*.

De oprichting van de *Voorwaarts* en *Hilversum Vooruit* ging in overleg met en onder goedkeuring van het Partijbestuur. In de samenstelling van de redactie van *Het Volk* kwam geen wijziging.

Leden der Commissie voor beslechting van geschillen enz. waren C. Bijkerk, I. Keesing en S. J. Pothuis.

Op voorstel van deze commissie werd door het Partijbestuur in zijn vergadering van 3 December besloten in overeenstemming en op grond van art. 59 van het Huish. Reglement in de partij te bepalen, dat de in art. 54 genoemde partijen, d. z. de inzenders en de redactie binnen veertien dagen behooren te antwoorden op een tot hen volgens art. 54 gericht schrijven.

Als lid in de Commissie van Beheer werd P. L. Tak vervangen door J. Pijnappel, zoodat deze commissie was samengesteld uit laatstgenoemde, F. M. Wibaut en Henri Polak.

Behalve atzonderlijke drukken van het Rapport der Agrarische Commissie en van het Congresverslag werden in 1904 uitgegeven: „het Communistisch Manifest” 2000 exemplaren; de 2de druk

van „Sociaal-Christendom” 7500; Maatschappelijke Orde 2de druk, 5000; Jaarboekjes 1905, 7500; Nederland in het Koalitie-Moeras 7500; Mammon of Christus 5000.

Bij het begin van 1905 waren de beide laatstgenoemde brochures al zoo goed als uitverkocht.

Comité's en instellingen, waarbij de Partij is aangesloten. De partij bleef aangesloten bij het Ned. Comité voor Algemeen Kiesrecht en bij het Landelijk Onderwijs-Comité, in beide werd de Partij vertegenwoordigd door den Partijsecretaris. In het Agitatie-Comité in zake de Arbeidswet en het Arbeidscontract werd zij vertegenwoordigd door H. Spiekman.

Verder bleef de Partij, ook in 1904, lid van het Centraal Bureau voor Sociale Adviezen.

Omtrent het in der tijd opgerichte Comité voor Minimumloon en Maximum-Arbeidstijd werd in het jaar 1904 niets vernomen.

Internationale verbinding. Als gedelegeerde der Partij bleven in dit jaar zitting houden in het Internationaal Bureau Troelstra en Van Kol, die beiden door de Kamerfractie werden aangewezen om deel uit te maken van het Interparlementair Comité.

Internationaal congres. De Commissie tot regeling van het Internationaal Congres bestond uit Henri Polak, voorzitter, Henr. Roland Holst, secretaresse, F. M. Wibaut, penningmeester, J. F. Ankersmit, Jos. Loopuit, J. W. Sleef en J. G. van Kuijkhof, leden. Het zou niet gaan een overzicht te geven van de vele bemoeienissen, die er aan de regeling van een zoodanig congres gepaard gaan. Dat deze talrijk zijn, zal niemand ontkennen. De commissie kan echter met vreugde terug zien op haar arbeid, die volbracht kon worden dank zij de hulp van een groot aantal partijgenooten. Met voldoening kan de Partij op dit werk terugzien daar zowol de binnen- als buitenlandsche pers eenstemmig waren in de lof over de uitstekende organisatie van dit congres.

Wat nu het congres zelf betreft dit. Op één van zijn vergaderingen bestoot het Partijbestuur de vertegenwoordiging als volgt te regelen:

De Kamerfractie, het Partijbestuur, de federaties en de afdeelingen kregen ieder voor zich het recht afgevaardigden te zenden, die met de vertegenwoordigers der vakbonden van dit congres zouden vormen de Hollandsche delegatie. Den avond vóór de opening van het congres kwamen de afgevaardigden bijeen, constitueerde zich als de Hollandsche delegatie en vingden hun werkzaamheden aan.

Tot secretaris der delegatie werd M. Mendels gekozen, wiens rapport wij hier laten volgen.

RAPPORT VAN DE HANDELINGEN DER HOLLANDSCHE DELEGATIE OP HET INTERNATIONAALSOCIALISTISCH CONGRES TE AMSTERDAM (14—20 AUG. 1904).

Zaterdagavond 13 Augustus kwamen de gedelegeerden bijeen in café „De Kroon”, te Amsterdam.

Met voldoende mandaten waren aanwezig — behalve Troelstra, v. Kol, Schaper, Hugenholtz en Helsdingen als leden der Kamerfractie, Henr. Roland Holst, Tak, Loopuit, Spiekman als leden en v. Kuijkhof als secretaris van het Partijbestuur — de volgende afgevaardigden van afdeelingen en federaties der partij: W. Alberda, J. Buys, J. G. W. Duijs, J. Gerritsz, H. Gorter, A. Heeres, A. A. L. de Lint, M. Mendels, J. Pijnappel, A. Rauch, H. Sieboltz, W. H. Vliegen, F. H. Wibaut, J. D. Wijnkoop; verder van den Timmerliedenbond Verdorst en J. Schaper, van den Schildersgezellenbond J. v. d. Tempel, Ned. Ver. van Spoor- en Tramweg-

personeel J. Oudegeest, Soc. Dem. Ond. Ver. J. C. Ceton, en J. A. Bergmeijer van den Bestuurdersbond te Dordrecht.

Tot voorzitter werd gekozen Troelstra na herstemming met Van Kol; tot secretaris Mendels na herstemming met Vliegen.

De mandaten werden allen goedgekeurd.

Troelstra doet mededeeling van de beschikkingen door het Intern. Bureau genomen, en stelt voor dat het Intern. Bureau tevens als Congresbureau zal fungeeren.

Vliegen komt daartegen op; de niet bij het Bureau aangesloten organisaties, die toch aan het Congres deelnemen, zouden dan geenerlei invloed kunnen doen gelden; zóó b.v. de vakbonden, waarvan uit Engeland vrij groote deelneming is, terwijl er ook buiten het bureau staande socialistische partijen zijn.

Polak is vóór het voorstel, Tak valt Vliegen bij, Verdorst eveneens.

Vliegen stelt voor tegen het voorstel van het Bureau te stemmen. Dit wordt goedgevonden met 24 tegen 3 stemmen.

Voor het geval elke delegatie haar vertegenwoordiging zal krijgen in het Bureau (voorstel Vliegen) worden aangewezen voor Holland daarin zitting te hebben Van Kol en Troelstra met elk 15 stemmen tegen 9 op Verdorst, 6 op Oudegeest, 3 op Polak en op enkele anderen 1 stem.

Op een vraag van Gorter, hoe er op het Congres zal moeten gested worden, geeft Troelstra een uiteenzetting van hetgeen daaromtrent door het Intern. Bureau is besproken.

De delegatie gaat mee met het voorstel-Vanderfelde, om alleen te laten stemmen door de naties bij het Bureau aangesloten.

Vliegen kritiseert het Int. Bureau. Het heeft niet gewerkt zooals het moet. Hij is voor verplaatsing.

Van Kol bestrijdt hem, en brengt Serwy lof voor zijn groot werk met gebrekkige middelen.

Mendels merkt op, dat het voorstel niet op de congres-agenda staat, en toch niet zonder voldoende gegevens rauwelijks op het congres in discussie kan worden gebracht, waarop Vliegen zijn voorstel intrekt.

Aan de orde komt de door de „Parti Socialiste de France” voorgestelde resolutie voor de internationale regelen voor de socialistische politiek.

Tactiek-kwestie. Bergmeijer vindt die resolutie niet in alle punten genoeg helder. Is het de bedoeling ook tijdelijke bondgenootschappen te verhinderen, dan is hij er tegen.

Vliegen is beslist tegen. Hij acht het volslagen onmogelijk voor alle landen tegelijk regelen te stellen van tactiek. Minderheden, die in het eigen land geen gelijk hebben gekregen (zooals de Guesdisten) komen nu op het Internationaal Congres om daar hun wil gedaan te krijgen.

Tak geeft een nadere verklaring van de motie-Kautsky, op het congres te Parijs aangenomen. Hij acht de Dresdener resolutie, zooals die door de Franschen is overgenomen, onjuist en bedriegelijk, en is het in groote trekken met Vliegen eens.

Loopuit zegt dat men iets nieuws in de intern. tactiek wil inschuiven, tegen welke poging zich juist deze resolutie verzet, n.l. het Millerandisme. Het Intern. Congres is meer dan een bloote manifestatie. Men moet er de tactiek behandelen. Wij hebben ons in ons land juist altijd staande gehouden, door niet af te wijken van het internationaal standpunt. Het geval-Millerand had in een stevige partij-organisatie nooit voorgekomen.

Gorter is voor de motie, maar vindt ook de

alinea, waarin verwezen wordt naar de resolutie-Kautsky, eenigszins dubbelzinnig.

Ons onderscheidt o. a. juist van de anarchisten de eenheid in de groote lijnen van ons handelen, en onze gemeenzame kijk op de maatschappelijke ontwikkeling en de politieke machtsverhoudingen. De resolutie wil *stechts* een algemeene regel zijn, en die moet er wezen tegenover de tactiek der revisionisten, d. i. de tactiek der dadelijke voordeelen.

Mendels zegt, dat voor hem het kernpunt der resolutie, waardoor die voor hem juist zoo aantrekkelijk is, gelegen is in de erkenning, dat de klasstegenstellingen zich verscherpen. Tegen herhaling van de motie Kautsky heeft hij geen bezwaar; dat is de hoofdzaak ook niet. Maar wél is hoofdzaak stelling te nemen tegen de gedachte alsof het socialisme wel zoetjes-aan in het kapitalisme zou kunnen ingroeien.

Troelstra is van meening, dat wij moeten stelling nemen. Het is de vraag of wij kunnen goedvinden dat de samenwerking der klassen komt in de plaats van den klassenstrijd.

In Italië bv. doen de sociaaldemokraten van de fractie Turati het werk van de burgerlijke democratie niet *naast* (wat goed en noodzakelijk kan zijn) maar *in plaats* van hun eigen werk. Uit reactie daartegen neigen sommigen tot het anarchisme en anderen verburgeren.

Of de klasstegenstellingen zich aldoor toespitsen, is voor hem nog twijfelachtig. Hij durft dat niet absoluut te zeggen. Een deel der bourgeoisie zoekt juist concessies te doen, te onderhandelen, dat wijst dus niet op toespitsing (Mendels: ja, maar zij capituleert niet!).

Hij is dus tegen die clause en óók tegen die, waarin de soc. democratie alle verantwoordelijkheid afwijst. Dat kan zij niet blijven doen als zij in macht toeneemt.

Hij geeft een schets van een resolutie door hem ontworpen, waarin recht wordt gedaan aan de twee kanten der soc. democratie, n.l. den revolutionairen kant, die het doel beoogt en den hervormenden kant, maar de hervormingen moeten dienen juist om sterker in den klassenstrijd te worden.

Tak is het daarmee oneens. De klasstegenstellingen verscherpen zich immers ook zelfs in den economischen strijd (ondernemers-verbonden tegenover vakorganisatie). Maar juist daarom ook heeft hij zoo weinig behoefte aan regelen voor tactiek. Fouten en afwijkingen korrigeeren zich vanzelf door de logica der feiten.

Vliegen herhaalt de volslagen onmogelijkheid om tactiek vast te stellen. Hij geeft toe, dat de economische tegenstellingen zich verscherpen. Daarom is geen motie noodig. Voor achteruitgang is hij niet bevreemd.

Gorter houdt vol, dat juist omdat de kapitalisten zich hoe langer hoe sterker verbinden, voor ons noodig is een internationale tactiek. Alle bijzondere kwesties hangen samen met, en moeten uitvloeisels zijn van de internationale tactiek.

Bergmeijer sluit zich daarbij aan.

Vliegen, die had voorgesteld dat het kongres geen enkele resolutie over de tactiek zou aannemen, trekt nu dat voorstel in.

De bijeenkomst wordt geschorst tot Zondagavond 14 Augustus,

Zondagavond 14 Aug. kwam de delegatie weder bijeen.

Aan de orde werd eerst gesteld het koloniale vraagstuk.

v. Kol leidt de Hollandsche resolutie in.

Wibaut is tegen de 3e alinea, waarin ook onder socialistisch regime koloniën noodig worden ge-

acht. Wij kunnen die toekomst niet zòò nauwkeurig vaststellen. Het is ook mogelijk, dat onder het socialistisch regime der toekomst ruil van koloniale produkten mogelijk is en koloniën in den tegenwoordigen zin overbodig zullen zijn.

Mendels heeft bezwaar tegen de uitspraak dat het moderne kapitalisme ook voor de koloniën onontwikkbaar is als fase, die zij zullen hebben te doorloopen voor zij ooit in de socialistische produktie zouden kunnen worden betrokken en opgenomen.

Dat is hem te dogmatisch en te fatalistisch. Het is niet bij voorbaat onmogelijk om bij overwinning van het socialisme in de oude wereld, landstreken in andere werelddelen, die nog in het vóór-kapitalistische tijdperk van ontwikkeling verkeerden, de ellenden van het kapitalisme te besparen, en ze toch de technische voordeelen der moderne productie te laten deelachtig worden.

Gorter stemt hiermee in.

Pijnappel ondersteunt ook de zienswijze van Mendels en betoogt, dat die in overeenstemming is met wat Marx over deze dingen heeft geschreven.

v. Kol citeert daartegen Cunow.

Schaper raadt aan rekening te houden met de werkelijkheid. Er is nu kapitalisme en wij moeten uitmaken wat daarvan het slechte, wat daarvan het goede is voor de koloniën.

Tak geeft uitleg van de geschiedenis van de resolutie in de koloniale commissie, waar ook de meeningen aanvankelijk uiteen liepen. Hij vraagt: moeten wij ons niet uitspreken over de economische ontwikkeling, die wij ons voor de koloniën voorstellen? Wil men dat niet en alleen praktische maatregelen, laat men dat dan zeggen.

Mendels wil liever lezen: Voor zoover het industrieel kapitalisme zich ook in de koloniën ontwikkelt, heeft de soc. democratie den plicht met alle kracht te strijden tegen den ontaardenden invloed, enz.

Oudegeest vraagt of men zich voorstelt de Dajaks dadelijk tot socialisten te maken. Het kapitalisme moet eerst elk land aanraken.

Helsdingen sluit zich daarbij aan.

Pijnappel beweert dat zoo de kwestie niet zuiver gesteld wordt.

Over de alinea, zooals die door v. Kol wordt gehandhaafd, staken de stemmen, en op voorstel van Troelstra wordt in de koloniale sectie van elke zienswijze één voorstander benoemd. Als zoodanig worden aangewezen v. Kol en Mendels.

Voor de sectie over de landverhuizing en invoer van vreemde werkrachten worden aangewezen Looptuit en Verdorst.

In die voor de alg. werkstaking v. d. Tempel en Heur. Roland Holst met 17 stemmen tegen 9 op Tak.

In die voor de trusts Wibaut en De Lint.

In die voor de arbeidersverzekering Vliegen en Spiekman, de laatste na herstemming met Schaper, en in die voor de tactiek Gorter en Troelstra.

* * *

Maandagmiddag werd de beraadslaging hervat over de tactiek.

Door Troelstra wordt de volgende motie voorgesteld:

„Het Congres, overwegende dat de soc.-democratie deze kenmerken bezit:

1o. zelfstandige organisatie en optreden der partijen op den grondslag van den klassenstrijd met het doel van de verovering der politieke macht door het proletariaat;

2o. de hervormingen die de partij nastreeft zijn voor haar een middel tot dat doel, zoodat de actie

der partij zich niet de totstandbrenging dier hervormingen tot hoofddoel kan stellen.

3o. Eenheid van optreden der partij, berustende op de discipline der minderheid en der locale deelen aan het geheel;

verklaart: taktiek, gegrond op de samenwerking der klassen, en die ten gevolge heeft dat de zelfstandige propaganda voor het einddoel en den klassenstrijd worden opgeofferd aan de zucht om met burgerlijke partijen samen te werken, strijdt tegen het doel en de beginselen der S. D.

Binnen de grenzen, hierboven genoemd, kunnen twee richtingen in de partij bestaan, waarvan de eene meer den nadruk legt op het einddoel, en de andere op den directen strijd in de vakverenigingen, de coöperatie en op het terrein der wetgeving.

Deze richtingen behooren elkander aan te vullen, en niet uit te sluiten, en bij verschil van gevoelen omtrent bepaalde actueele kwestieën behoort de minderheid zich aan de meerderheid te onderwerpen.

Verbonden met burgerlijke partijen zijn niet uitgesloten, mits zij tijdelijk zijn, en kunnen bestaan met behoud der zelfstandige actie en met de eigen propaganda der S. D.

Waar deze verbonden de vraag der medewerking aan eene burgerlijke regering aan de orde mocht stellen, behoort de Partij te bedenken, dat de ondervinding in dit opzicht opgedaan, de overtuiging heeft bevestigd, dat, zoolang de S. D. in de minderheid is, haar optreden in een burgerlijke regering de partij in hare propaganda, organisatie en revolutionaire actie belemmert, den band tusschen het proletariaat en de partij verbreekt, de arbeiders of inlijft bij een burgerlijke partij, of afkeerig maakt van elke politieke actie van het proletariaat,

zoodat de eventueele voordeelen van een dergelijk verbond in den regel niet tegen de nadeelen opwegen.

Het Congres bevestigt de resolutiën omtrent de tactiek van Zürich en Parijs, en wekt de S. D. partijen van alle landen op, den klassenstrijd tegen de bourgeoisie, de propaganda voor het socialisme, de organisatie van het proletariaat tegen de kapitalistische maatschappij onverzwakt te blijven voortzetten."

Pijnappel stelt de volgende motie voor:

„Het congres verklaart, dat de eerste taak der socialistische partijen is het proletariaat te wekken tot, en te versterken in het besef van zijn roeping om de regeling der productie over te nemen uit de handen der bourgeoisie, en dat deze roeping de arbeidersklasse in onmiddellijken strijd met alle schakeeringen der bezittende klasse in den klassenstrijd brengt,

dat naast het voeren van den klassenstrijd het proletariaat ter bereiking van zijn einddoel ook voor lotsverbetering binnen het raam der kapitalistische maatschappij moet strijden, daar het zoo te beter in staat gesteld wordt, tot het volvoeren van zijn bevrijdende roeping (en het bij dezen strijd niet alle schakeeringen der burgerlijke klasse tegenover zich heeft,

dat het in de rede ligt, den steun door burgerlijke partijen geboden, voor door het proletariaat gewenschte doeleinden te aanvaarden,

dat deze aanvaarding de mogelijkheid medebrengt, dat een sociaaldemocratische partij, ter bereiking van een dergelijk oogmerk deel gaat uitmaken van een regeeringsmeerderheid, waarmee zij tevens een deel der verantwoordelijkheid van alle regeeringsdaden op zich neemt,

dat het op zich nemen van deze verantwoorde lijkheid in de kapitalistische maatschappij een ge-

vaar is zoowel door de mogelijkheid dat het klassekarakter van den sociaaldemocratischen strijd hierdoor tijdelijk op den achtergrond treedt, als om de verwarring die het brengt onder het proletariaat zelf in binnen- en buitenland;

dat hiertoe dus alleen behoort te worden overgegaan, indien naar de meening der Partij de voordeelen beslist grooter zijn, dan dit groote nadeel,

dat dit nadeel toeneemt, naarmate het samengaan van langeren duur en engeren aard is, daar de Partij zoodoende blijk geeft aan de tot standkoming eener bepaalde hervorming meer waarde te hechten, dan aan de toenemende belemmering in de organisatie van het proletariaat tot den klassenstrijd tengevolge van welke waardeschatting het klassekarakter van den sociaaldemocratischen strijd op den achtergrond komt,

en veroordeelt mits dien dit laatste zoo beslist mogelijk, aangezien de eerste taak van het proletariaat niet is het verwezelijke van hervormingen aan wier tot standkoming ook sommige schakeeringen der bourgeoisie bereid zijn mede te werken, maar het organiseren tot en het voeren van den klassenstrijd."

Mendels blijft de Dresdener motie de meest doeltreffende vinden. Alleen meent hij, dat het woord „revisionistisch" op een te specifiek-Duitsch geval slaat en op de motie te zeer het stempel drukt van „made in Germany".

Vliegen ziet in beide Hollandsche moties in min of meerdere mate een tegenstelling gemaakt tusschen onze hervormingspolitiek en ons einddoel. Dat mag niet. Die twee zijn een en de tegenstelling is gevaarlijk. Hij acht het een misdaad geen hervormingen ten bate der arbeiders te aanvaarden, op welke wijze dan ook. Zij, die zelf geen arbeider zijn, kunnen daarover licht praten.

Troelstra antwoordt, dat wij allen zonder uitzondering, indien wij soc. dem. zijn, vóór hervormingen zijn, indien die dienen om het proletariaat in den klassenstrijd te sterken.

Er wordt ten slotte op Troelstra's voorstel, hoewel dit bij Wijnkoop en anderen verzet ondervindt, eerst gestemd over de strekking van de Dresdener motie eenerzijds en die van de beide Hollandsche moties anderzijds.

Met 14 tegen 10 stemmen wordt de laatste aanvaard.

Daarna wordt gestemd over de motie-Troelstra en de motie-Pijnappel. De eerste krijgt de overgrote meerderheid.

* * *

Tijdens het kongres zelf heeft de delegatie slechts een paar maal en dan nog vrij kort kunnen vergaderen, doordien een groot deel in de sekties tegenwoordig moesten zijn en Troelstra en v. Kol bovendien in het bureau zitting hadden.

Bekend is, dat in de sektie voor taktiek de Holl. gedelegeerden, na de Hollandsche motie te hebben ingetrokken, eerst voor de motie Adler-Vandervelde stemden en toen deze was verworpen, vóór de Dresdener motie.

Vóór echter in de openbare zitting de taktiek-kwestie aan de orde kwam, is de delegatie in haar geheel nog bijeengekomen.

Daar werd met kleine meerderheid besloten, om vóór de motie-Adler-Vandervelde te stemmen en als deze mocht worden verworpen ten aanzien van de Dresdener motie blanco te stemmen.

Debat werd over deze kwestie door de meerderheid der delegatie niet gewenscht, alleen kregen Gorter en Troelstra als sektie-leden het woord voor een verklaring.

Gorter wees er op, dat Jaurès in de sektie zelf gestemd had voor de motie-Adler en dus daardoor

die motie voor tegenstanders van Jaurès' politiek niet meer aannemelijk was, terwijl bovendien blanco stemmen de beteekenis van de Dresdener motie bij eventuele aanneming zou verzwakken.

Troelstra beval dringend blanco stemmen aan, omdat hij in de Dresdener motie een uitstooting van Jaurès zag.

Over het niet verder voortzetten van de discussie daarover kwam het een oogenblik tot zeer scherp meeningsverschil.

Op initiatief van v. Kol en Mendels kwam dan ook een paar uur later (tijdens de vertaling van Bebel's rede is de openbare zitting) de delegatie buiten de kongreszaal nogmaals even bijeen, doch ook daar weigerde bij stemming de meerderheid de discussie te heropenen, nadat o. a. Loopuit, Mendels, Wijnkoop, Oudegeest, Duys, v. Kuijkhof er vóór, Schaper, Harms, Troelstra, Hugenholtz er tegen gepleit hadden, waarop Henr. Roland Holst, die het woord had gevraagd, onder protest de bijeenkomst verliet.

* * *

Nog valt te vermelden, dat, toen bekend werd dat o. a. Allemane en dr. Friedeberg, naast Domela Nieuwenhuis, als sprekers zouden optreden over de algemeene werkstaking, door de delegatie aan haar sekretaris, Mendels, werd opgedragen dezen partijgenooten hun bezwaren daartegen onder het oog te brengen, hetgeen geschiedde door een schrijven van den volgenden inhoud:

„Partijgenooten! De delegatie van de Hollandsche Sociaaldemocratische Partij, na vernomen te hebben, dat gij ingeschreven zijt als sprekers over de algemeene werkstaking in een openbare vergadering, die a. s. Zaterdagavond plaats zal hebben, en dat burger Domela Nieuwenhuis daar ook als spreker zal optreden, acht zich verplicht, U te doen opmerken, dat verleden Donderdag met bijna algemeene stemmen het Int. Soc. Congres ten aanzien van de massa-werkstaking een resolutie heeft aangenomen, die de arbeiders waarschuwt tegen den des organiserenden invloed en de gevaarlijke propaganda van holle woorden, door de anarchisten gevoerd, en stelling heeft genomen tegen de fantastische en de verderfelijke anarchistische demagogie.

Maar dat alleen is de kwestie niet.

Er is ook nog een persoonlijke kant aan de zaak.

Wij Hollandsche socialistten, wij, de sociaal-democratische Arbeiderspartij van Nederland, wij hebben gestreden met al onze krachten, met al onze energie op den dag, toen het proletariaat in gevaar was bij de werkstaking der spoorwegarbeiders gericht tegen de misdadige wetten van de tegenwoordige regeering, doch toen, door de zwakheid van hun organisatie, de werkstaking uitliep op een nederlaag der arbeiders, toen hebben de anarchisten op aanstoken van Domela Nieuwenhuis een afschuwelijke kampanje tegen ons op touw gezet; zij hebben de laagste hartstochten, de dierlijkste instincten van de onbewuste massa tegen ons opgewekt; zij hebben ons voorgesteld als verraders en schurken en een weefsel van leugens verzonden dat later door een arbeidersscheidsgerecht uiteengerfeld en geheel vernietigd is, maar waarvan de gemeenschap de ergste praktijken der Jezuiten evenaarde. En met die mensen, die uw Hollandsche partijgenooten gesmaad, beschimpt hebben, die door hun gewetenlooze demagogie en hun lage giftige haat, de Hollandsche arbeidersbeweging onteeren, met deze mensen zoudt gij U verbroederen en onbewust u solidair verklaren, omdat ge geheel en al te goeder trouw zijt.

Het spreekt van zelf, dat wij er niet aan denken te trachten inbreuk te maken op uw volkomen

vrijheid te gaan, waarheen gij wilt; zoo iets zou ongehoord zijn, maar wij, de Hollandsche gedelegeerden wij willen U waarschuwen, en wij beschouwen het als een plicht en een zaak van eer, om U bovenstaande mededeelingen te doen."

Door bovenstaand rapport vertrouw ik de Partij zoo kort en tegelijkertijd zoo nauwkeurig mogelijk van de beraadslagingen en de verrichtingen der Hollandsche delegatie te hebben in kennis gesteld.

MENDELS, Secr.

Aantal afdelingen en leden. Op 31 Dec. 1903 bestond de partij uit 124 afdelingen. In 1904 werden opgericht 20 afdelingen en werden opgeheven 7 afdelingen, zoodat het aantal afdelingen op 31 Dec. 1904 bedroeg 137 met ruim 6000 leden, tegen 5600 op 31 Dec. '03.

Nieuwe afdelingen werden in 1904 opgericht of bestaande kiesverenigingen werden afdelingen der partij te Assen, Kinderdijk, Oosterbeek, Doesburg, Marisum, Lochem, Purmerend, Westerbroek. Krimpen a/d Lek, Achtkarspelen, Hillegom, Uithuizen, Uithuizermeede, Helpman, Norg, Eindhoven, Vlaardingen, Eibergen, Zevenhuizen (Gr.) en Goor.

Opgeheven werden of scheidden zich af: Lekkerkerk, Zaltbommel, Quatrabras, Noordhoru, Zeist, Breda, Westerbroek.

Wat de afdelingen Eibergen en Stiens betreft, dezen heb ik nog niet durven afvoeren, hoewel het mij nog niet gelukt is opgave van het ledental op 31 Dec. 11. te krijgen.

Wat de opheffing van Noordhorn betreft, dit is slechts schijnbaar, daar de beide atzonderlijke afdelingen Noord- en Zuidhorn zich tot één afdeling hebben vereenigd.

Tot op het oogenblik, waarop dit verslag geschreven wordt, is bij het Secretariaat het bericht van oprichting of aansluiting na 31 Dec. ingekomen van afdelingen te Ulrum, Wijk bij Duurstede, Annerveensche Kanaal, Sliedrecht, Buiksloot, Neede, Breda en Leermens.

Het totaal aantal leden vermeerderden met ruim 400; in 44 afdelingen had over 1904 een daling van het ledental plaats met gezamenlijk 260 leden; in 48 een vermeerdering met gezamenlijk 473 leden; in de overige afdelingen bleef het aantal stationair.

De opgeheven afdelingen hadden op 31 Dec. '04 een totaal van 70 leden, zoodat het aantal verminderde met $260 + 70$ leden = 330 leden; vermeerderde met 473 leden, of in het geheel met $473 - 330 = 143$.

Daar het totaal aantal vermeerdering 400 is, volgt daaruit dat de nieuw opgerichte afdelingen een vermeerdering hebben gegeven van 257 leden.

Het aantal verspreide leden bedroeg op 31 Dec. '04 100, zoodat het totaal aantal leden op dien datum bedroeg ruim 6100.

Toestand der afdelingen. Evenals het vorige jaar meen ik er op te moeten wijzen, dat in enkele afdelingen gebrek bestaat aan leidende krachten en is van een aantal afdelingen de inwendige organisatie niet voldoende; vooral de administratieve inrichting kon bij vele beter zijn. Nog steeds moet ik dezelfde klacht aanheffen, dat niet alle afdelingen op behoorlijken tijd de formulieren voor het ledenaantal terugzonden. Hoewel er beterschap is te bespeuren, is deze toch niet voldoende.

Ook wat de toezending van het jaarverslag betreft merk ik op, dat een aantal afdelingen hierin nalatig zijn gebleven.

Hoewel alle afdelingen aan het begin van het jaar een circulaire ontvangen hebben, bevattende de punten, waarover het verslag moest loopen, ontving ik slechts van 77 afdelingen een min of

meer behoorlijk verslag. Toch wordt den afdelingssecretarissen de samenstelling van het verslag zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt. Zij ontvangen een circulaire aangevende de punten, waarover het verslag dient te loopen; hierdoor worden alle overtolligheden voorkomen. De meeste afdelingen van degene, die een verslag inzonden, betrachtten dan ook een uitstekende beknoptheid, die echter geen onvolledigheid behoeft te zijn, wat wel het geval was met een afdeling, waarvan het verslag luidde: „geen bijzonderheden, wij werken met de *Stem des Volks*." Dit is een onvolledigheid, die geen navolging verdient.

Werkzaamheden der afdelingen. Een volledig overzicht van de werkzaamheden te geven is ook nu weder niet mogelijk, afgescheiden nog van de omstandigheid, dat de afmetingen van dit verslag van te grooten omvang zouden worden en omdat een groot aantal afdelingen hun verslag niet hebben ingezonden.

De werkzaamheden der afdelingen kunnen verdeeld worden in de volgende rubrieken: *a.* werkzaamheden tot versterking der inwendige organisatie; hieronder valt alles wat behoort tot huisbezoek, cursus- en huishoudelijke vergaderingen enz.; *b.* het meedoen aan de verkiezingen voor Raad, Staten of Kamer; *c.* het deelnemen aan landelijke en plaatselijke betoogingen of bewegingen, hieronder valt het deelnemen aan de Provinciale en Nationale kiesrechtmeetings, betoogingen uitgaande van het Agitatie-Comité in zake Arbeidswet en Arbeidscontract; het deelnemen aan diverse Congressen, zooals dat van Kinderbescherming, dat uitgaande van de Ned. Ver. tot Afschaffing van Alcoholhoudende Dranken, Onderwijscongres enz.; *d.* het zich wenden tot Raad, Kamer en andere openbare lichamen; *e.* het voeren der eigenlijke propaganda door het houden van openbare vergaderingen, propagandatochten, verspreiden van vlugschriften; *f.* het samenwerken met andere lichamen voor een tijdelijk of blijvend doel of ter versterking der arbeidersorganisatie in het algemeen, waartoe behoort het aangesloten zijn bij plaatselijke Comité's en Bestuurdersbonden.

Het spreekt vanzelf, dat niet door alle afdelingen aan al dit werk is deelgenomen, daar hetgeen een afdeling al dan niet kan doen niet alleen afhangt van haar meerdere of mindere sterkte, doch ook van allerlei plaatselijke en tijdelijke omstandigheden. Wat het onder *a* genoemde betreft, het komt mij voor, dat de afdelingen daaraan in het geheel genomen meer haar aandacht moeten schenken; de geringe toeneming in slechts 48 afdelingen wijst daarop en toch de inwendige zending moet nooit vergeten worden.

Het meedoen aan de verkiezingen wordt op een andere plaats in dit verslag afzonderlijk besproken.

Het aantal afdelingen, dat aan de provinciale en nationale betooging voor het algemeen kiesrecht deelnam, was zeer aanzienlijk; ook op de nationale betooging van het Agitatie-Comité was de Partij door haar afdelingen sterk vertegenwoordigd.

Zoowel aan het Congres voor Kinderbescherming als aan het Congres over het verband tusschen de maatschappelijke toestanden der arbeidende klasse en het alcoholisme, werd door een aantal afdelingen naast het Partijbestuur deelgenomen.

Aangaande het onder *d* genoemde dient opgemerkt te worden, dat een aantal afdelingen een adhaesie-adres hebben gezonden aan het adres van het Uitvoerend Kiesrecht-Comité, betreffende het in behandeling nemen van de ingediende ontwerpen tot grondwetsherziening.

Vele afdelingen wendden zich in den loop van

het jaar tot de gemeenteraden met adressen, betrekking hebbend op het onderwijs, zooals voor schoolvoeding en -kleeding, kleiner klassen, schoolpantoffels enz.

Ook werd door enkele afdelingen geadresseerd om een schoollokaal te mogen gebruiken voor vergaderingen; in een gemeente werd dit niet alleen afgewezen, doch aan Anti-revolutionairen en Liberalen werd het wel toegestaan. Zeker een sterk staaltje van geringschatting der heeren, die daar nog de macht in handen hebben.

Verkiezingen. De werkzaamheden der partij, zowel in afdelingen en federaties als in het Partijbestuur, die onder deze rubriek zijn te brengen, kunnen worden verdeeld in die welke betrekking hadden op de voorbereiding der verkiezingen in 1905 en het deelnemen aan de verkiezingen voor de Provinciale Staten.

Nemen wij om te beginnen de eerste rubriek. Reeds in Januari 1904 verscheen in het Partijbestuur een uitvoerig schrijven aan de afdelingen, waarin behalve de opwekking tot het brengen van kiezers op de lijsten, uiteengezet werd op welke wijze onze afdelingen dit gedeelte van hun taak dienden uit te voeren. Voor het overige besprak deze circulaire wat door de afdelingen reeds gedaan kon worden in den loop van 1904 ter voorbereiding voor de verkiezingen in 1905.

In September 1904 werd het gedeelte van deze circulaire nog eens herhaald dat betrekking had op de voorbereiding der algemeene verkiezingen.

Langzamerhand kwamen van uit de verschillende districten de namen der voorloopig gestelde kandidaten in en kon het Partijbestuur op diverse van zijn vergaderingen besprekingen houden over een aantal districten.

De heele opzet van deze regeling was te trachten dat alvorens tot definitieve candidaatstelling werd overgegaan het Partijbestuur in de gelegenheid zou zijn eerst het geheele land te overzien en indien gewenscht met diverse kandidaten of besturen van districten besprekingen konden worden gehouden. Hiervoor was het gewenscht, dat in geen geval kandidaten definitief gesteld werd en hun namen niet gepubliceerd, alvorens het Partijbestuur gehoord was. Aangezien het bleek, dat enkele districten dit toch deden; werd aan de afdelingen in October een verzoek gericht daarmee niet voort te gaan.

Op het eind van 1904 was het Partijbestuur nog niet in alle districten met de candidaatsstellingen gereed en een groot gedeelte van de vergaderingen die reeds in 1905 gehouden zijn, moest aan dit onderwerp gegeven worden.

En nu de Statenverkiezingen.

Reeds op het congres te Dordrecht is dit onderwerp aan de orde geweest.

Uit het verslag van dit congres halen wij het volgende aan:

„De voorzitter vraagt, of die zaak zal worden overgelaten aan het Partijbestuur.

Gorter vraagt, wat de meening is van het Partijbestuur.

Mendels kan zich niet begrijpen, hoe men nu nog wil spreken over die Statenverkiezingen, als het Partijbestuur overleg pleegt met de organisaties, die het eerst in aanmerking komen.

De Levita wil de beslissing overlaten aan het Partijbestuur, als men maar niet bij eerste stemming samengaat met de burgerlijke partijen.

Troelstra verklaarde namens het Partijbestuur, dat zijn advies in geen geval zal zijn, dat de afdelingen bij eerste stemming zullen afwijken van de oude beproefde tactiek der Partij.”

Den 23en April vergaderde het Partijbestuur en het besloot een manifest uit te vaardigen, waarin de beteekenis van deze verkiezingen in het algemeen werd uiteengezet en waarin onze afdelingen werden opgewekt met eigen kandidaten te komen. Waar dit niet het geval was, werden partijgenooten en geesverwanten opgewekt hun stem uit te brengen op de kandidaten der partijen, die tegen dr. Kuyper front maken. Dit manifest werd in plm. 200.000 exemplaren verspreid. Afwijking van deze gedragslijn had alleen plaats in het district Franeker, waar de partijgenooten met de liberalen bij eerste stemming samengingen, tegen het advies van het Partijbestuur in, d.w.z. voor de vijf zetels werden gesteld 4 liberalen en 1 soc. dem. en beide partijen besloten bij eerste stemming deze 5 kandidaten te stemmen.

In de volgende Statendistricten werd aan de verkiezingen met eigen kandidaten deelgenomen.

Oude-Pekela, Groningen, Winschoten, Bedum, Schoterland, Almelo, Enschedé, Utrecht I, Utrecht II, Zaandam, Schagen, Amsterdam III, Amsterdam IX, Den Haag, Rotterdam I, Rotterdam II, Rotterdam III, Rotterdam IV, Brielle, Dordrecht, Leiden, Schiedam, Gouda.

Gekozen werd in Franeker J. G. Jansonius, in Amsterdam III P. L. Tak; in herstemming kwamen De Haan en Jansonius in Schoterland, Rugge in Groningen, Gerritsen in Utrecht I, Oudegeest in Utrecht II, Van der Goes in Amsterdam III, Knigge in Oude-Pekela.

Bij de herstemmingen was de houding der partijgenooten bepaald door het karakter dezer verkiezing: zoo mogelijk de macht der kerkelijken te verzwakken en te verhinderen dat deze grooter werd. Bij de herstemming gingen dus de stemmen over op den niet-kerkelijken.

Eenige afdelingen, als Leiden, Enschedé, Amsterdam IX, publiceerden moties, waarin deze gedragslijn werd aangegeven.

In Utrecht was het echter eenigszins anders. De federatie aldaar nam de volgende motie aan:

„De federatievergadering der S. D. A. P. te Utrecht, enz.,

besprekende hare houding inzake de a.s. herstemming voor de Provinciale Staten,

overwegende, dat het gewenscht is, bij eene samenstelling als die der Utrechtsche Staten, van de linkerzijde de meest strijdbare kandidaten te kiezen,

van meening, dat het stemmencijfer der sociaaldemocraten zeer zeker recht geeft op minstens één zetel in de Provinciale Staten,

overwegende, dat handhaving der twee in herstemming komende sociaal-democratische kandidaten en een aanbeveling om op hen alleen te stemmen, noodeloos de klerikale reactie zou versterken,

besluit, om voor de kiezers der linkse partijen de meest bevredigende oplossing te geven, dat de candidatuur J. Gerritsen in district I wordt teruggenomen en geeft alzoo in overweging in district I te stemmen op Mr. L. van Lier en Prof. Mr. de Louther en in district II op J. Oudegeest, Dr. B. Reiger en H. A. van Beuningen.”

Onze partijgenooten, bij de herstemmingen betrokken, werden niet gekozen.

Verkiezingen voor den Raad, waarbij partijgenooten betrokken waren, hadden plaats in Arnhem, Utrecht I en II, Amsterdam III en IX, Veendam, Zutphen, Groningen, Zaandam, Haarlem, Bussum, Dokkum en Schiedam.

Gekozen werden tot lid van den Raad: W. P. G. Helsdingen, Arnhem; H. J. Rijsewijk, Zutphen; M. Mendels, Zaandam; P. L. Tak, Amsterdam.

Amsterdam, April 1905.

VAN KULJKHOF.